

Јовица Ђурђић

САН

просвета

Илуcтpација на корицама
ОЛЕГ ЧУБАКОВ

ЈОВИЦА ЂУРЂИЋ

САН

ПРИЧЕ

просвета

2017.

УЧИТЕЉИЦА

Њена дуга, пшенична коса, тако близу зарумењеног дечаковог лица, пада на белину папира. На њему се налази много бројки, разломака, заграда, тако досадних и неразумљивих. Она објашњава, труди се. Он је незаинтересован. Она повремено миче тај меки слап од златастих власи, затиче их за уши, али без успеха. Коса се поново просипа тамо где је и била.

Госпођица лепо мирише, њен бели врат, лице и коса. Дечак, већ лепо обликован у младића, пуца од здравља, не чује шта му она говори. Одсутан је и с ватром у челу. Њега не занима због чега је она ту, али мора да слуша. Опијен је њеним мирисом и будан је сања.

Вани је пролеће. Кроз отворен прозор виде се дивна љубичаста бадемова стабла у цвату. У капима кише која је тек мало попрскала гране пресијава се преподневно сунце. Понека латица одлети на ветру кога готово

и да нема. Тихо је. Само глас лепе госпођице, док објашњава начин решења тешке једначине, ломи се као кристал у соби.

Госпођица зна да је подука задоцнела, али ради здушно оно за шта је плаћена. Схвата како он ништа не разуме, како се и не труди. Као и да није ту, барем мислима је негде далеко.

– Па зар ни ово не можеш да решиш? – љути се. – Ти си једноставно лењ и неодговоран.

Мора да отрпи те речи.

Управо се прекида сан како га она милује својим прелепим рукама. Облива га румен, горе му уши, у бунилу као да ће пропасти кроз под. Стид га је што не зна, али њега не занима математика, њега занима она. Поглед му је укочен у разрез на њеној блузи са цветићима, тамо међу глатку удолину њених шиљастих груди. Пада у дубоко очајање, није свој. Гори. Најрадије би побегао кроз прозор, у траву, међу цвеће и тако ослобођен да сања о прелепој госпођици.

Задаје му сасвим лак задатак. То мора да ће знати решити. Али, авај, он ни тако једноставну ствар не разуме. Ошинула га је погледом бритким као мач. Сада је већ потпуно изнервирана. Подиже поглед на скупочени намештај, најновији рачунар, пространу собу коју је управо пре њеног доласка уредила кућна помоћница (мимоишле су се), кристални

лустер, а онда беспомоћно гледа у врт и стабла на којима су велики пупови и први листови. Нека птица пева, али је не види.

– Хајде још једном – каже кад се мало смири. – Потруди се!

Он и даље као да је не чује. Ипак, чини јој се, немоћно и постиђено гледа у под. Не зна шта да мисли о њему.

– Можеш ти то – само што га не моли. – Тако је једноставно.

А из њега као да је ишчилела и последња снага.

Спас долази с отварањем врата, барем за неко време, на што одмах устаје, јер наводно мора у тоалет. Његова мајка, висока бринета, спушта на сточић тацну с две порцеланске шољице, зделицама за кафу, млеко и шећер.

За то време дечак у купатилу, спуштених панталона до колена, тупо гледа у огледало не обраћајући пажњу на оно што се догађа над умиваоником.

АНИ

Ани посматра птицу. Малу. Толико малу да се чуди како тако мало створење, коме је реп три пута дужи од тела, може да носи сламке, гранчице и маховину. Птица је плавкастосива, такав јој је и танки реп. Њиме убрзано и весело мрда након што спусти то што доноси. И обазире се лево и десно, као да је на опрезу, као да не жели да други виде шта то ради. Она прави гнездо у крошњи дрвета чије гране допиру до стакала прозора. За то је изабрала трограну танку рачву баш према згради. Кљуном вешто гради и поправља своју грађевину. Онда одлети и брзо се враћа, као да жури да посао обави на време. Дрво тек почиње да листа. Листови су веома мали, неки још у полуотвореним пуповима. Између њих види се плаво небо и море у даљини. Ани је срећна због тога што јој је допао кревет баш на том месту, до прозора на другом спрату, одакле само она види то што се дешава. Других пет

кревета размештени су по соби тако да остали не могу да посматрају тај лепо догађај. Ани мисли како је ово поклон само за њу и благо се осмехује.

Кроз прозор види и део врта пун воћака на узвисини недалеко од болничке зграде и зна да је рано пролеће јер је кајсија у цвату. Повремено у њему старија госпођа припрема леје за садњу, полако и веома пажљиво. Кад Ани пожели да се малчице усправи како би боље осмотрила шта се дешава напољу страшан бол је прикује за лежај. Тада стисне зубе и нечујно простење. С нестрпљењем чека да се појави дежурна сестра и да јој намести јастуке. Отрпи болове када је подигне у полуседeћи положај и за неко време годи јој та промена, све док полагаано не клизне назад. Тада се слика у оквиру прозора сузи, али и даље види оно што је тренутно заокупља - вредну птичицу која гради гнездо.

Сећа се како је једне топле јунске ноћи тихо у њену собу код куће ушла слична птичица. И то ју је зачудило. Прво је дуго стајала у оквиру широм отвореног прозора, пажљиво осматрала, повремено и брзо подизала реп горе-доле, онда се охрабрила и пролетела собом, а потом излетела и још неко време стајала на дрвету, као да је осматра и жали што и она не може да учини исто. Виђала ју је често

међу гранама, слушала како пева, али она није направила гнездо као ова сада овде.

Ани нестрпљиво чека свако јутро када ће се на вратима болничке собе појавити визита са седим доктором на челу, сестрама и једним младићем, можда студентом на пракси, који јој се сваки пут лепо насмеши. Она се радује том осмеху и претходно покушава да што лепше намести своју дугу таласасту косу која пада по јастуку. У његовом немом погледу као да чита речи које он никада не изговара:

– Хајде, устани. Можеш ти то.

Волела би да та визита потраје, да се поред њеног кревета задрже бескрајно дуго, док доктор узима плочицу с металног оквира лежаја и кроз наочаре чита белешке, а младић нешто записује и повремено упућује поглед према њој. Желела би да га понуди сјајним крупним трешњама, пуним сока испод црвене кожице, које су дошле однекуд издалека и које јој је мајка донела синоћ. Да седне ту поред ње, на руб кревета и да је ухвати за руку. Чини јој се да би јој одмах било све лакше. Али, младић након што јој упути још један драг поглед уз топао осмех, одлази с визитом до суседног кревета, а она дискретно прати погледом његов витки стас све док визита не заврши и док се сви не изгубе с друге стране врата.

Сркне мало чаја из порцеланске шољице и погледом тражи птицу. Невелико гнездо је већ лепо уобличено, али она има још понешто

ту да поправи, јер стално полеће и долеће са нечим ситним у кљуну. Онда се ретке крупне капи које ударају о стакло претварају у прави пролетњи пљусак, а небо постаје тмасто. Птица нестаје и Ани једва чека да киша престане, да се избистри и да се мала градитељица врати. Посеже за књигом и дуго чита. Кад чита чини јој се да заборавља на све друго, да је у неком другом свету и да су и болови подношљивији. Зарони тако у неку другу причу и свет и то делује. Као да и болови мину и она се нада да ће ускоро кући, да ће да ојача и да ће све бити као што је било некада.

А кад густина мрака испуни собу и нека од болесница полугласно зајечи, Ани кроз тамну крошњу дуго гледа у мутно небо јер не може да заспи. Ноћи су тако дуге, бескрајно дуге, тада нема ни мале градитељице ни младића у визити који јој се тајанствено осмехне. Размишља о многим стварима и те мисли се вежу једна за другом у дуги ланац. У тамној смоли ноћи сваки звук постаје много јачи и док покушава да их се отараси, сећања испливавају и држе је будном.

Када је сан ипак савлада, Ани сања увек исти сан - своје венчање. У белој венчаници насмејана, весела и здрава излази из цркве у светлост која је златна и која се меко разлива простором. Корача усправно и лако с букетом цвећа који ће да баци преко леђа према својим другарицама.

Скоро да је пун месец са звездама. Ноћ је топла и тиха.

Ани односе из собе. Њено крхко тело љупко је испод беле спаваћице која у наборима лагано пада.

РУШЕЊЕ ПОЕЗИЈЕ

Имала је плаву хаљину, та мршавица, лепршаву! И белу весту, лагану и кратку, која се копчала са тек два-три дугмића при самом дну, тако да су јој се груди и дуги врат посебно истицали у великом изрезу. Та мала и танка вестица уз хаљину налазила се ту више за украс него што је служила сврси. Била је живахна и разиграна, истицала се у мноштву тих девојчица које су цупкале и пљескале у ритму музике. Тело јој беше меко и витко и нисте могли да је не запазите. Стајала је у првом реду, одмах до позорнице. У њеним складним покретима, тела и руку, било је неке посебне дражесности. Видело се да осећа и доживљава музику, ужива у њој, више и на други начин од осталих.

У једном тренутку, седећи с групом писаца лево на позорници, Давид се запитао шта он ту ради. Каквог смисла има њихов боравак међу тим младим људима који, видело се

то, уживају у веома доброј свирци оркестра и не лошем певању лепушкасте певачице, а као и да нису нешто посебно заинтересовани за оно што су они читали у паузама. Тада су сви престајали да плешу, седали би на места, слушали момка који је самостално и изврсно свирао гитару пратећи њих у читању поезије.

„Они сигурно данас не читају песме”, размишљао је Давид. „Ако читају било шта.”

И сам није запамтио и запазио ништа што су читале његове колеге и што би посебно побудило његову пажњу, али то је био његов проблем кога је био свестан. Често би у таквим тренуцима схватио како је одлутао мислима и како не слуша оно што други читају. Мислио је да је то исто и код њих. Није да ту није било добрих песама, поред све те неразумљиве и херметичке поезије, али она сигурно није била за овај тренутак, место и разиграну младост. Када је дошло до новог реда читања како је то организатор замислио, у паузи између музичког блока, одлучио је да прочита неке своје друкчије песме, настале у ранијем времену његовог ставралаштва које су проверено код публике изазивале пажњу. Биле су то песме посвећене једној девојци сличној мршавици. Говорио их је напамет и могао је пажљивије да види реакцију слушаца, нарочито девојке у плавој хаљини. Учинио му се да она веома пажљиво слуша и да

је њен аплауз искрен и гласан. Седајући учинило му се да га посматра и смеши се дугим осмехом.

За време закуске након вечери, она се некако нашла у његовој близини и након што су се упознали, похвалила се како је у председништву клуба и она иницијатор овог сусрета. Слушао је пажљиво њену причу и није одолео да је не упита шта мисли о песмама које су он и његове колеге читали.

– Ви сигурно мислите да ћу вам само из куртоазије рећи да ми се оно што сте ви читали свиђа.

Лице јој се разлило у широк осмех а из очију, крупних и плавих као небо, блеснуо је чудан сјај. Није могао да одвоји поглед од ње, посебно од њених стално насмејаних уста, благо румених и сјајних од ових нових сјајила које девојке данас употребљавају.

– Није тако – наставила је. – Истина је, све се мање чита и нису за то криви телевизија и интернет како се мисли, него што се штампа свашта. Све је више књига, а све мање вредних које би побудиле пажњу.

Гледао је знатижељно, помало изненађен њеним речима. Повремено је љупким покретима трзала главу како би макла дугу косу с лица и забацила је иза леђа. Та мршавост уопште није сметала њеној лепоти, а свиђала му се још више због тога што је говорила.

– Хоћете ли бити изненађени ако вам кажем да у нашој кући имамо неколико ваших збирки? – упитала је гледајући га право у очи.

– Ооо... – промуцао је ипак изненађен.

– Захваљујући мајци – додала је. – Знате, у нашој кући сви читају. Једна ми је посебно прирасла срцу. И мајка на посебан начин воли ту збирку. Из ње сте читали песме вече-рас при крају.

Наводећи њен наслов, који ни једног тренутка то вече није споменут, уверио се да говори истину. Све више му се свиђала та необична девојка, танка као трска.

– Да ли би било неумесно – рекао је суспрегнуто у једном тренутку – ако бих те позвао у кратку шетњу поред мора?

– Не, зашто би било – осмехнула се поново. – И сама сама сам то пожелела.

Када му је у шетњи изненада одрецитовала готово целу једну његову песму, његовом изненађењу и задовољству није било краја и признао јој је као се вечерас питао шта он то ради на тој позорници. Сада види да није било узалуд.

Касније, седећи на клупи, загледани у светлост морске дубине и понеку урођену звезду и у води и на небу, осећајући њене танке руке као пузавице око свог врата, успенушане крви и тела на крају летњег дана, сетио се да је упита:

– Ен, како ти је презиме?

Одговорила му је тихо и умилно.

Чувши га задрхтао је и застао одмакнувши лице од њеног врата, гледајући је право у очи. Њене јамице поред усана, на блиставом и глатком лицу, остале су залеђене када је рекао:

– Опрости!

Седео је потом обореног погледа поред ње с ватром у челу. Одједном се срушила сва она поезија.

КОЊ ТУЖНИХ ОЧИЈУ

Поткрај тог кратког лета, након врелих дана, када су већ почињале кише, обрео сам се у једном селу на југу Шпаније, куда ме је код свог стрица повела Долорес. Хтела је по сваку цену да видим ергелу коња коју је он имао, а по мојој причи знала је да их обожавам.

Долорес сам упознао сасвим случајно у једном малом ресторану где сам био сео да поједем сендвич, с намером да након тога наставим шетњу и разгледање Мадрида. Док сам на ониској столици седео крај прозора да имам што бољи поглед на улицу, у другом делу, близу мене, на једном мало повишеном месту, као за неким шанком, угледао сам њу. И можда би све прошло као и обично када сам загледао многе девојке у пролазу, да се није десило нешто необично. Док је желела да укључи свој мобилни телефон у утичницу и напуни батерију, сагињући младо тело, мало неспретно је раширила ноге, нашто су севну-

ле њене беле гаћице између глатких бутина. Тада су нам се срели погледи и по мом осме-ху схватила је шта се догодило. Насмешила се и она и као да је рекла: Шта могу. Откуд сам знала да ће неко буљити у моје ноге.

Та кокетна девојка освојила ме на први поглед. Понудио сам јој пиће што није одби-ла. Њене немирне и прозрачне очи, дугуљасто лице и светла равна коса на раменима приву-кле би свакога а не само мене који сам јурио за девојкама. Није била одвише лепа, али је нешто зрачило из ње.

Следећих дана помамно ми се давала на многим местима у Мадриду и околини куда ме водила. Били смо обоје незаситни и пома-ло дивљи. У таквим моментима она није могла бити тиха, него је уз стењање пуштала гласне уздисаје, цвилела и неретко врштала. Нисам знао како да је примирим и ако би се то деси-ло на месту где је у близини било пролазника, а ми нисмо бирали места за то, плашио сам се да ће неко да ме пребије.

Онда смо, кажем, аутобусом отишли у то село. Вожња је трајала дуго ауто-путем из-међу засада мандарина и наранџи, а по ни-ским бреговима протезали су се свуда зелени маслињаци. Златаста дубина предела необич-но ме привлачила и стално сам буљио кроз прозор док ми је Долорес с много чаролије завлачила прсте у панталоне. Тешко сам се

суздржавао и најрадије бих је био повалио и ту на седишту аутобуса.

Њен стриц нас је дочекао срдечно јер му је била јавила да долазимо. Онизак средовечан господин, са шеширом широког обода, који није придавао много значаја свом изгледу и облачењу, јер је највише времена проводио поред коња, понуди нас да седнемо на трем. Вратио се убрзо с крчагом црног вина и три чаше. Пили смо дуго уз разговор о коњима и он се у њега уносио с великим жаром. Било му је драго што их толико волим.

Остали смо код њега и дуже него што смо планирали. За све то време Долорес ме је потпуно исцрпљивала својом незаситошћу. Била је ватра која се разбуктавала кад се најмање надаш. Њен стриц нам касније није посвећивао много пажње, одлазећи за својим послом. Као да је наслућивао о чему се ту ради.

Одлазио сам повремено на јахање док је Долорес остајала да седи на дрвеној огради обора у коме су се налазили коњи; кратке хаљине и босих ногу којима је клатарала чекајући да направим круг. Али када би њене очи, час прозирне као вода, час светле као злато, затрепериле оним загонетним сјајем, узимао сам је не марећи да ли ће неко наићи. Она је ширила своје бутине и изнад њих прорез, гнездо од црних коврцавих длака, а ја сам уснама наизменично као зреле трешње држао њене брадавице на високим дојкама. Подиза-

ла је стражњицу, истурала стидницу и са сваким њеним дрхтавим дахом осећао сам како дубоко продирам. Док бих дивње дизао њене дуге ноге у високој трави, коњ кога сам јахао стајао је и нетремице нас гледао. Имао је не-обично тужне очи, као да ће сваког часа заплакати. Ту тугу у његовим крупним очима запазио сам при првом сусрету и можда сам га баш зато одабрао. Сигуран сам да је он имао неку своју, можда болну тајну, у коју нисам могао проникнути. Прихватио ме је од прве. Заволех тад тог коња и почех да га тимарим. У његовим очима запазих исту љубав. Баш ми је постао драг. Али док сам га грлио никако нисам могао знати зашто има такав тужни поглед.

Долорес ме једном повуче за руку уз лестве у штали где су коњи имали своја места, а горе, као на некој широкој галерији, било је набацано тек осушено сено. Мирисало је на камилицу и друго пољско цвеће и опојно деловало на сва наша чула. Мирис се извијао према носницама кад ме она повуче у тај мирисави лежај. Пожелех тада да јој приђем полако. Она затвори очи а ја почех да понирем лагано кроз густе маље и одмах осетих намрешкано ушће, меко и влажно. Но она ме снажно привуче на себе и ја стреловито и снажно зароних у дубину њеног тела. Између размакнутих црепова на крову цури небо. На њене једре груди меко падају златна зрнца

сунца. Њена лепота прозрачна је као трава. Дивље ми зарива прсте у леђа и обавија ногама око слабина - стење и вришти, не престаје. У мору уздаха пулсирамо и грчимо се. Не би било лепо да нас чује њен стриц, помислих. Али, у том моменту, није било никакве силе која би нас могла раставити.

Када је стала и затреперила на жутом тепиху од сена, погледах доле и видех мог коња како нас гледа великим тужним очима и копитом удара о тло. Мој леппи пастув повремено замахне главом и тада његова бујна грива залепрша као коса. Сетих се у том моменту старе арапске пословице да је коњ божји дар човеку. Гледао сам га с љубављу и дивио се његовој лепоти.

Долоресино тело лагано поиграва као за време плача. Златаста игра светлости титра у улегнућу на њеном трбуху док се смирује и подрхтава, као што подрхтава кожа на коњским сапима и трепери нека сетна тама у његовом оку.

АУТО-СТОПЕРИ

Јутарње сунце које тек извирује иза брега и просипа сјајна зрнца, камен који се преко ноћи није успео охладити, спарушене траве, гуштер који претрчава пут. Август у гранама зрелих смокава са златастим бојама и соком који се цеди из њихових распуклина просто га мами да их убере, виногради који се спуштају падином према мору. Лето које се ближи крају.

Јаков ни сам не зна зашто је толико порањено, али чини то тако данима. Корача између два висока сухозида, никуд не жури и гледано са стране иза наслаганог камења видљиво је само мицање његовог сламнатог шешира. Никакав звук не допире. Иза њега остаје море које се беласа. Пење се према винограду који сигурно нико не узнемирава, а ни у колибу нико никада није провалио, јер у њој и не би нашао ништа вредно осим нешто алата и ситница никоме потребних. Унутра је и

гајба пива и још неколико боца разних пића. Има потребу да виноград посети свако јутро, више из навике него што би то било неопходно. Да обиђе сваки трс, мало постоји крај њега, осмотри зрна која зру, да им се задовољно насмеши. Потом се упути према каменој колиби, седне испред на дрвену клупу коју је сам направио од дебелих дасака, гледа доле према мору и још уснулом рибарском селу које се скупило у ували. Тада већ и сунце одскочи и пролије зраке водом. Седи дуго, веома дуго, ћути и ужива у том свом миру ничим ненарушаваном.

Обично успут не сретне никога, јер и његови вршњаци, људи у поодмаклим годинама, немају навiku да ране, него на крају тих врелих летњих ноћи које се веома тешко подносе остају у кревету да барем у макар мало свежијем јутру одспавају.

Кад тог јутра стиже до винограда кога је сунце целог запљуснуло сјајем, Јаков и пре него што помакну дрвену лесу на улазу, примети унутра у сенци бора нешто што га веома изненади. На оно мало преостале суве траве што је летње сунце претворило у сламу која још штрчи из земље, видео је лежај од војничког шаторског крила, прекривеног танком декицом, на којој је лежало двоје младих. Девојка је, чинило му се, била потпуно нага, док је младић на себи имао кратке панталоне.

Она је лежала наузнак, расуте светле косе, са шиљастим дојкама које су се напињале навише и увученим трбухом. Имала је осетљиву ружичасту кожу, складно тело и танке руке. Младић је био окренут према девојци, делимично је заклањајући. Њихови ранци стајали су поред њих, као и боце са водом и соком у картонској амбалажи. Спавали су и Јаков се запита како то да их није пробудио корацима и кашљуцањем док је прилазио. Одлучи да их остави.

– Нека их. Тако су драги – рече сам себи и измаче се од оgrade.

Посматрао је ту слику која га је изненадила. Две младе птичице су се угнездиле у његовом винограду. Долетеле су. Стално је желео да му се под стрехом угнезде ластавице које су цвркућући летеле око крова колибе, али су оне одбијале да то учине. Сада, макар за кратко време, има двоје младих испод свог бора, уснуле девојку и младића. Ту наспрам мора, они су тако леви и Јаков би им најрадије понудио своју колибу у којој је и један лежај, полица с неколико књига, сто и две столице. Иза је и чатрња с кишницом. Чак би им могао донети и неке ствари које недостају.

Удаљавајући се од оgrade продужио је према суседном винограду. Он има времена напретек и никако не би желео да пробуди девојку и младића. Нека се наспавају, нека

уживају у топлом јутру као што је то била и ноћ кад су заноћили. Благи смешак титра му на лицу и враћа у дане његове младости, много чедније. Ипак би желео да их упозна, зато седа подаље на камен испод смокве одакле их и даље види уснуле. И чека.

Прво се буди младић, протеже и одлази подаље до ограде. Кад се након неког времена окрене за тренутак застаје и гледа у девојку. Затим погледом шара по винограду, смоквама и колиби. Потом седа на њихов лежај и претугра по ранцу тражећи нешто. Јаков види како је извадио транзистор и одмах зачује музику. На прво његово кашљуцање младић не реагује. Још је поспан или не чује од музике. Кад се опет закашље јаче младић брзином прекрива девојку и буди је. Јаков тада одлучује да се упути према винограду. Док миче лесу и улази унутра, девојка на себи већ има белу мајицу и кратке тегет панталонице.

– Опростите – помало збуњено обраћа се младић Јакову. – Нисмо ништа учинили. Само смо преспавали овде испод бора.

– Не мари – доброћудно узвраћа Јаков. – Ништа не смета. Успут сте ми чували виноград.

Девојка је само ћутала, као да не разуме шта се дешава. Коса јој је прекривала рамена. Имала је лепо лице и смеле очи.

– Летиција је из Шпаније – појасни младић. – Она не разуме шта говоримо и мало је уплашена. Ми смо студенти и путујемо без пара...

– Кажи јој да је све у реду, да се не љутим – рече Јаков.

Младић преведе то што је рекао и девојка се насмеши.

Након што је изнео мали сто и столице, Јаков их позва да седну у хлад испред колибе. Понудио их је пивом, али они то одбише. Донели су сок у картонској амбалажи и пили из пластичних чаша. Гледали су доле према мору и плажи која се пунила купачима.

– Летиција каже да вам је леп виноград – преводио је младић. – Она каже да је и у Шпанији много винограда, а исто тако насада маслиника, поља наранџи, ораха...

– Знам – прекиде га Јаков. – Давно сам пропутовао Шпанијом и нисам могао да се надивим тим насадима које сам видео километрима уз ауто-пут.

– Оппростите још једном што смо без питања ушли. Осећали смо се некако слободније унутра – извињавао се младић.

– Ништа зато. У твојим годинама чинио сам слично.

– Сада ми је лакше, мислим, сада нам је обома лакнуло.

Младић се звао Давид и долазио је са севера земље. Развили су причу о многим стварима, док је Летициа стално нешто запиткивала и требало јој је преводити. Јаков им је понудио да остану у колиби, али су то одбили и са задовољством прихватили да поставе шатор испод бора у винограду.

Идућих дана Јаков је све касније одлазио у виноград. Пуштао их је да се одморе и наспавају у шатору у сенци крај зида. Они су уживали у томе. Доносио им је у посудицама ручак које је спремала његова супруга. Разговор с њима причињавао му је велико задовољство. И њима.

Кад су након десетак дана као ауто-стопери отпутовали, тих двоје младих људи Јакову су много недостајали. Само су и даље ластавице летеле око крова његове колибе, никако не желећи да се угнезде. Онда је неколико дана затим у новинама, савим случајно при дну странице, приметио цртицу под насловом „Студенти Шпањолка и Србин пропутовали ауто-стопом цели свет”, прочитао је то наглас супрузи показујући јој фотографију, њих двоје с ранцима на леђима. Осмехивао се изрезујући чланак из новина.

МАЛЕ КАПИ МЕСЕЧИНЕ

Можда је имала шеснаест, можда седамнаест година, али вероватно није била пунолетна. Имала је пегав носић и чудно светлуцаве очи. Крупне бадемасте, уоквирене танким обрвама и густим трепавицама, доиста лепе очи. Када их је подигла, видео је да су сјајне, као од суза.

„Какве би сврхе имало?” помисли начас.
„Сада када је дошло довде.”

Привијајући је и милујући, она се као овлаш опирала. Осмехнуо се, али сада није имао намеру да одустане.

У гранама дебелих липа трепериле су сунчане нити и бешумни ветар. По жутим пропланцима и тамнозеленим бреговима цурео је јун.

Пријатно шушкање њене лаке, прозирне хаљине испод које су се оцртавале облине магично га је привлачило. А када се у тренутку пропела на прсте да би савила руке око њего-

вог врата, осећао је како су сада њене дојке заобљене и чврсте, да то више нису они сисуљци које памти из оног времена када се заинтересовао за њу. Од тада је прошло доста времена, и, на почетку, он није очекивао ништа, осим што му је годило да мало поприча с њом. Али, када се она из мршаваг девојчурка, након пар година, претворила у лепотицу за којом се окрећу, ни он није био другачији.

Она је била кћерка његовог пословног партнера у не тако важном и уносном послу. Приметио ју је једне августовске вечери у кући код њега, док су договарали детаље сарадње. Када су им се погледи срели, помислио је како ће за коју годину та мала израсти у заносну девојку. Много касније, када је у једно спарно предвечерје донела неке папире од оца, он је видео како испод деколтиране хаљинице њено тело буја и добија облик и линије лепотице.

Није проспавала многе ноћи мислећи на њега. Како је стасала све чешће је маштала да се нађе у његовом загрљају. Али, у души, као неки тешки терет, страх, шта ли, дешавали су се ломови. Хоће-неће. Има ли то смисла? Шта би се десило да сазнају њени? И, не дај боже, оно најгоре. Изгарала је као на ватри, све док се једном као у магновељу нису спојиле њихове усне.

Погледала је у небо, у љубичасти одсјај његовог бездана и благо задрхтала спуштајући се

у траву, као да пада. Кожа јој беше ружичаста а тело чврсто. Лежала је гола, гола и лепа.

Био је доста старији од ње, још увек витак, добро грађен, препланулог лица, с коврцавим длацицама на грудима и рукама. Волео је да милује њено тело, не зато што је било толико лепо, него због њене младости, дуго уживајући у томе. Љубио ју је у врат, прелазећи дланом преко њене коже и зарањао у влажне усне. И устежући се, као да ће је повредити.

Тада су му се сви мишићи напеше попут струна. Зачас нестаде памети. Чинио је то нежно и веома полако, суздржавајући се колико је то заиста могао, а онда коначно потону у њено тело. Осети како јој се оно малчице згрчи и затрепери као лист на брезе.

Она тад неприродно задрхта и с уздахом испусти слабашан једва чујан глас. Одједном јој се учини да је нестао део ње, да то није она, да се не дешава њој. Цело његово лице утону у сенку, обузе је ватра, испуни чело и образе и најрадије би га ударала рукама у груди, одгурнула, не из кајања, не из мржње, него неког необјашњивог очаја који је испуни.

Њему се усне, неочекивано, извише у благи смешак који није могла да одгонетне. Још је био приљубљен уз њу и осећала је како је голицају његове коврце по чврстим грудима. Осети празнину у доњем делу трбуха, као да се ослободио тешког терета, онда се побоја и телом му проструја страх због њене младости.

Тада помисли да можда није требало сада то да уради, јер је њено глатко тело изгледало тако мало и ситно, можда још сасвим недозрело. Гледао ју је у светле очи, али није у њима могао да прочита ни презир ни кајање. Минуо је, истина, онај њен наивни дечји осмех, али он није видео да га она у том моменту ипак помало и мрзи.

Кад је мрак већ почињао да се слива, као густа растопљена смола, истргавши му се из руку, поче да трчи. Појурио је за њом, вичући:

– Стани, шта радиш?

Стигавши је уз саму ивицу шуме, загрлио ју је као да је штити од свих опасности. Дрхта-ла је, не од хладноће. Плакала је и изгледала неутешно међу његовим рукама, али се није отимала.

У очима те лепе, лепе девојчице светлео је чудан сјај. Као мале капи месечине.

Улица је била пушта и мрачна, тек кад су стигли на трг светла су разгрнула тмину.

Само је уз болећив смешак одмахнула руком као да прашта. На растанку.

РУЖА НА СМЕТЛИШТУ

На почетку је изгледало да ћемо имати блистав дан. Лебдела је сребрнаста измаглица далеко на мору, ивицом мирне површине, према острвима; као повесмо издизала се, логано, увис. Јутарње пролетње сунце меко нас је грејало.

А онда, када су мајстори увелико почели да раде, изненада, прво бели а онда тмасти облаци покуљали су иза планине, наткривши зачас цели залив. Једва смо успели да утрчимо под лучку надстрешницу, остављајући алат крај ограде. Потом се спустио велики пљусак од ког су са свих страна потекли потоци. Киша није престајала. Пљускови су косили у налетима.

– Данас не мисли престати – прозбори неко из круга у који смо поседали.

Јован је стајао мало по страни посматрајући завесу од кише испод стрехе. Њега су као по некој казни доделили овој групи, без

стварне сврхе, јер није био мајстор. Није био ни неки нови шеф. Само је, наводно, замењивао болесног пословођу, а прави разлог је био почетак његовог полагањог отпуштања из фирме, онда када су му деведесетих пребројавали крвна зрнца.

– Само ви седите, професоре – говорили су му бравари мајстори. – Није ово за вас и све нам је јасно.

Они су га волели, јер су памтили све што је добро учинио за њих у време *кад је Бої ходоа њо земљи*, како су говорили. Мислили су на време самоуправљања када се помало надобудан борио за њихова права радећи као референт за образовање и друштвени стандард, шаљући их на дошколовавање или борећи се за сваки бод приликом доделе станова. Они то нису могли заборавити.

Слушао је причу и њихова међусобна задиркивања. Обично би као и увек узели једног *на зуб* и уз громогласан смех кратили време боцкајући га, без неке злобе, не остављајући га на миру. Сада је то био Рамо, сувоњави помоћни радник, фарбар, који се никада није одвајао од своје кантице с бојом и неколико четки различитих дужина којима је, након што би вариоци заварили један део ограде и обрусили варове, поново фарбао та места. То му је био једини посао. Миран, повучен, с неким болним изразом лица, толико уске главе, спљоштене, црн као да је из пећи изашао. И

очи му беху црне, као и коса, а посебно му се истицао дубоки ожиљак преко целог левог образа, од уста према челу. Када је корачао мало је вукао леву ногу. Баш ништа лепо човек на њему није могао видети. Често су га остали радници користили за ситне услуге, као: Трчи по цигарете! Трчи по бурек!

Сада су расправљали о женама, чија је најружнија, најдебља. Окомили су се на Рамину жену коју Јован није познавао. По упадицама које су севале испадало је да је његова Емина заиста права ругоба. Свака нова реченица и опис били су све гори. Нису имали намеру да престану.

– Бога ти, Рамо, где је нађе? – упита Стјефан. – Горег акрепа ниси могао наћи.

– Да се човек уплаши када је сретне – придодаје Лука. – Вештица. Само јој метла фали.

– Такво ружно створење не видех. Како можеш живети с њом таквом? – јавља се Остоја, мали као кепец, с лукавим лоповским очима.

Рамо ћути. Обореног погледа. Трља десну руку. На његовом лицу не може се прочитати ништа – ни љутња, ни бес. Јовану је помало жао човека. И пре него што се умеша, Рамо простодушно изусти:

– Па и није, рано, када се навикнеш тако ружна!

Сви одједном ућуташе, помало као постиђени. Киша је јењавала. Стјефан устаје

први, припаљује цигарету и гледа према мору. И остали устају, стоје и тако прекидају причу о ружноћи.

Тог дана, након што се разведрило, при крају радног времена, Јован се примиче Рами док је завлачио уску четку између варова.

– Професоре! – обраћа му се док га је посматрао помало из сажалења. – Професоре! Учен сте човек... мало ми је неугодно, али бих имао једну молбу.

– Реци, Рамо – би драго Јовану што му се обраћа. – Реци шта те мучи.

– Знате – помало неодлучно започиње – Моја Аида, моја кћерка јединица, у гимназији не стоји најбоље из математике, па сам мислио молити...

Онда, као да му се у грудима ломи некакава велика препрека, као да је брана отворена, нешто на што се тешко одлучио, исприча му како станује у циганском насељу потлеушица на периферији, како живи веома скромно, како му много тога недостаје и не може кћерци приуштити све што би требало. Зато моли ако би он био љубазан да јој мало покаже оно што она не разуме. Не зна како би се одужио за то, али можда ће се указати нека прилика.

– Може, Рамо, може – одговори Јован тапшући га по рамену. – Може, друже мој.

Трешње су биле у цвату, као гиздаве принцезе, око дрвене кућице склепане од најразличитијих дасака, када је Јован другог дана у

предвечерје стигао излоканим макадамским путем пред њу. Сутон је уморно догоревао преко ониских барака разбацаних без икаквог реда на брегу. Све беше некако јадно и убого, само је мирисно пролеће колико-толико уносило исконски мир и спокој у кривудаву улицицу.

Њене румене и нежне усне лепог облика прво су што примећује док је поздравља код стола, при чему се само мало подигла. Танак, бели врат, уско лице нежног тена уоквирено црном косом и светле очи које сијају кроз осмех развучен преко целог лица. Њена лепота је прозрачна као трава. Била је, видело се то, обузета стидом што га дочекују у тако скромној просторији, ниске таванице и малих прозора. На столу је стајао само крчаг с водом, чаше и књиге.

Иза неке завесе од шареног платна, као споредне просторије, шта ли, појављује се њена мајка, црна као најтамнија ноћ, жена испијеног лица, без иједног детаља на њему који би се могао назвати лепим. Јован се присети јучерашње приче о ружноћи и схвати да је још уочљивија него што су је мајстори описивали. А када потом, однекуд извана у собу уђе и Рамо, са омањом папирнатом кесом из трговине и флашама пива, сав насмејан и срећан због посете, седне поред жене, њему постаде још нејасније како је могуће да је ово двоје то-

лико ружних људи могло да добије такав цвет као што је Аида?

– Оппростите – рече Аида црвенећи – наша кућа је мала и јадна...

– Ништа зато – утешно одговори Јован. – Важни су добри домаћини, а делује и уредно.

Решавао је те вечери с њом математичке проблеме, мада и сам није био баш добар у томе, али се трудио да јој помогне колико је могао. Сваки пут када би погледао према њеном лицу, био је задивљен његовим изгледом. Образе и очи јој је прекривала нека блага туга. Ситна, ломна иза стола, деловала је помало нестварно. А толико лепа да му је застајао дах сваки пут када би им се погледи срели.

Долазио је заредом неколико дана и сваки пут са све већим задовољством. Понекада му се чинило да је Аида бледа као снег, а онда би, опет, приметио благо руменило на том необично нежном тену док се смешка целим лицем. И сваки пут она би га дочекивала седећи за столом и исто тако испраћајући, само се мало подижући са столице. Још ни једном није видео њену целу фигуру, него само од уског паса нагоре, лепе купасте груди и лице које је пленило и зрачило необичном лепотом.

Осетио је да се с њим дешава нешто чудно. Све чешће је мислио на Аиду и њен бољећиви смешак док му упитно пиљи у очи. Брзо је савлађивала то што јој је показивао и сваким даном постајала му све дража.

„Нисам се ваљда заљубио у Циганчицу?” питао се одлазећи низ брег гледајући у ноћно небо попрскано звездама. Месец је сетно висио у гранама и свуда је мирисало на цват воћака. Шкиљила су светла из барака и пси су претрчавали пут.

Те вечери понудили су га баклавама. Једва је појео једну, ненавикао на њих, јер су биле преслатке. Аида и Емина су га упорно нудиле, док је Рамо точио пиво. Вани је трештала музика из неке од суседних барака и галамила су деца.

Тада се подигла иза стола, први пут, и угледао је целу њену фигуру. Танушно тело, узнемирене покрете и тугу у очима. Мало је поцрвенела и повукла своју кратку сукњу према коленима. Гледао ју је бледу, уздрхталу. Али, од онога што је видео, њему се одједном везује чвор у стомаку. Осећа неку мучнину.

Та прекрасна девојка имала је, поред здраве и веома пуначке лепе десне, леву ногу сасвим суву, толику танку, саму кост и кожу, сличну патрљку. Осетила је његов поглед и пренераженост, сажаљење, а онда храмајући отишла иза завесе где се вероватно налазио тоалет.

Има у Јовану и збуњености и туге док упире поглед на вешалицу и Рамин стари филцани шешир, већ изанђао од употребе. Седи и осећа како му ватра надире из тела у чело и на брзину испија целу чашу пива.

Када се Аида врати, њене руке с танким прстима немоћно леже на столу, не дотичући ни папир, ни оловку. И поглед јој је оборен. Чини му се да види како јој усне дрхте. И груди се надимају као да узима ваздух.

Одлазећи, крај сметлишта које допире до самих барака, застаје и дуго посматра једну бујну ружу попрскану ситним капима кише што се пресијавају на вечерњем сунцу. Најлепши цветови расту на местима за које се никада не бисмо надали, мисли.

Те ноћи буди се сав у зноју и скаче из кревета. Управо је сањао како га дотиче сува Аидина нога док се мазе у кревету. Напољу је ведро и кроз отворен прозор мирише процвали воћњак.

МОРСКИ АНЂЕО

Ноћ се бешумно сливала кроз широке прозоре испуњавајући полаганом целу собу. Ствари су губиле своје обресе тонући постепено у паучину таме. По небу су искакале прве звезде. Тог кишног лета, након честих пљускова и сунчаних делова дана, махом беху спарне вечери. И ноћу је веома често дуго лила киша, као да је касна јесен. Антонио је знао сатима слушати како крупне капи ударају о кров наткривене терасе. Вода је жуборила кроз олуке отичући на калдрму уске уличице. Зато се сада обрадовао звездама у даљини. Оне су, надао се, требале бити наговештај лепшег јутра.

Осећао је слани укус и шум морске пене извана. Чуо је пригушене гласове с обале и музику однекуд далеко из затона. Већ сатима је био задубљен у читање књиге коју му је донела Ана, а након што је задовољно склопио њене корице и одложио на сточић, одлучи да вечерас изађе ван. Љут на кишовито време, због кога ни на плажу није могао тог дана, помисли како би, сада када се избистрило, ипак

требало прошетати уз обалу и удахнути вањски ваздух. Чинио је то често идући лаганим кораком из места уз море, све до краја Рајске цесте и назад. Сам и задубљен у своје мисли. Тамо, на неком усамљеном месту испод бора, поседео би неко време, у тишини и загледан у воду.

Када је изашао на улицу видео је како је месец пун, светао. И небеско платно беше попрскано безбројним пикницама звезда. У пролазу на обали било је много туриста, као и на терасама ресторана. Неодлучно је стајао тренутак размишљајући на коју страну да крене. И док је тако зуррио у воду и барку на којој се грлило двоје младих, једна снажна рука спусти се на његово раме. То није био ни ударац, ни нежан додир, али је од њега био готово избачен с места.

– Где си, Антонио, легендо!? – зачуо је глас и окрећући се видео пред собом лице које му је однекуд било познато, али није знао од куда. Снажан висок младић обраћао му се срдечно, док је поред њега, с осмехом преко целог лица, стајала лепа девојка. Она му се чинила још познатијом. Био је сигуран да је раније често виђао њено допадљиво лице. Покушао је на брзину да се присети откуд их зна, нарочито девојку, али, као што му се то често дешавало, никако није долазио до правог одговора. У том моменту било му је непријатно да каже како не може да се сети откуд их познаје, па му само пружи руку од чијег стиска готово да му закрцкаше кости. Стисак је био тако срдчан и снажан да га је заболело. Девојка је имала нежну руку, меку и хладну.

– Изађох мало да проштема – одговори Антонио. – Ова киша досадила је свима.

Девојка се и даље само осмехивала и када је незнанац представи, тихо прозбори:

– Нина.

Чувши то име Антониу у глави као ехо зазвонише гласно и потом све тише речи:

– Нина, Нина, Нина... – али му се и даље није просветлило у глави.

Никако није могао да се сети откуда тако добро познаје девојчино лице, а ни младићево. На неки начин могао је да их повеже заједно, али ништа више од тога.

– Идемо на пиће – рече младић и пре него што Антонио било шта одговори, повуче га према првом ресторану.

Сели су у башту испод кестенова где је једино било места. Ту је владала нека света тишина, за разлику од терасе према улици где су се чули гласови. За неколико суседних столова седели су ћутљиви непомични људи, као укочени, без иједне речи. Антонио осети нешто чудно, као да сања, као да је дошао у неки нестварни простор у коме су тајанствени сви гости, као и младић и девојка с којима је у друштву.

Већ после прве чаше црног вина осећао се још чудније. Чинило му се као да се све то не дешава њему, да су нестварни и младић и девојка које је можда раније познавао. Његова лепа и ћутљива девојка као да је гледала некуд кроз Антонија. Све што је младић причао, а причао је углавном само он, чи-

нило му се мало познатим, далеким, па је помислио како га је, ипак, заменио с неким, а и њему се учинило како их можда и не познаје. Али, откуд онда он зна његово име и откуд толика срдачност? Откуд памти њихова лица? Девојка није скидала поглед с Антонија.

Касније, ни Антонију ништа није било важно, јер је осећао како га вино све више осваја. Младић, за кога никако није могао да се сети одакле га зна, и Нина, пили су с лакоћом и много. Гледао је у чашу с вином која се цаклила и бацала црвене одсјаје као крв и осећао како му је глава бучала. После, ко зна колико чаша, ничега се више није сећао. Ни то како се нашао на Рајској цести куда је обично шетао увече, ни где су нестали младић и Нина.

С муком у стомаку и главом тешком од вина лежао је наузнак на равној и топлој стени с које је обично дању скако у море и пливао далеко од других купача. Поглед му беше утопљен у милионе звезда, светлуцавих и разиграних. Сада је осећао како му се мишићи грозничаво трзају и како удише ваздух као ловац бисера када изрони на површину. Одједном је све ишчилело. Нема ни чудног младића ни његове девојке Нине, само је он ту, усамљен, под озвезданим небом и месечином, као на крају света, и једино зна да је пијан, да се налио као чеп. У полусвести почиње да сумња да је све то што му се те вечери догодило истина, да се напросто сам наљоскао без икаквог разлога и неким чудним случајем обрео овде на Рајској цести. Да није било никаквог младића и девојке. Вероватно је све само сањао. Затво-

ривши очи чује како море сасвим лагано запљускује стене без икаквог другог звука. Његово тело је сада обамрло, мирно, опружено. Сав је ошамућен. Све се око њега окреће.

Кад поново отвори очи и погледа према мору види у њему једну девојку. Чини му се да је то Нина, она стварна или из сна, која је само гледала кроз њега.

Излазила је из воде, потуно нага, са само кратком белом мајицом на себи, припијеном уз тело, блистајући на месечини. Он се придиже на лактове и зачућен гледа према њој. Препуна отмености, с најлепшим танким рукама на свету, она му се сасвим лагано приближава. Њене дојке су уздигнуте и лепе. Кроз мокру блузу оцртавају се брадавице као два тамна шиљата лешника и они у њему сада побуђују већу жељу него да их види разголићене. На лицу јој је толико чудне лепоте, а њене очи су прозирне, као да се мењају попут воде. Те очи свиделе су му се највише од свега. Она ћути, али њене сочне усне веома речито говоре оно што се не чује, што и није изговорено.

Гледа како је она тако невина и прелепа.

Беше толико лепа да је изгледала као анђеоло. Међу ногама, у расцепу, види јој се ружин пупољак, док преко дугих и чврстих бедара клизе капљице месечине. У њеном пупку светли једна звезда, а прегиби трбуха беху лепши од сунца. Поруменело лице прекрило јој је благо бледило с кишом пегица, међу трепавицама подрхтава мала суза, или је то заостала кап мора, и овог пута, када је стала пред

њега, у њеним очима заискри светлост. Њене усне боје вина блистају као зрела воћка. Распуштена коса вије јој се око лица, сва разбарушена.

Осмехнула се и скренула поглед у даљину док се привијала уз њега. Антонио види како лагано подрхтава. Осети како трепери уз његово тело, пенушава и нестварна.

Она нежном руком додирује и милује његову косу. Њен мирис чврсто га обгрљује и он га раширених носница увлачи у себе. Рука му клизи према слабинама. Милује њене превоје и зауставља прсте у удолини.

Он жели да је ослови, али тада, крајичком свес-ти и страхом у телу, спознаје како је све то чудно, немогуће, како је давно, веома давно она страдала у саобраћајној несрећи, након што је стопирала при повратку кући. С истим оним младићем чврсте руке од чијег стиска крцкају кости.

Јутро дочекује охлађен и разбистрен. Ослушкује неуморну арију коса. Раштркана измаглица далеко на пучини диже се у праменовима. У даљини види како су црепови на крововима засјали на сунцу.

ЛИВАДА

Ветар је заталасао високу траву. У ствари, беше то поље заљуљаног мака с другим пољским цвећем, с пчелама и бумбарима, с лептировима и птицама које су искакале и лете у небо. На врху брда, као велики пожар, буктала је сунчева светлост. Даље, на крају широке ливаде, уз високу шуму, белела се само једна кућа с црвеним кровом.

„Сунце у пролеће постаје љупкије”, помисли Лариса повлачећи за руку Стевана.

Не опирајући јој се, они загазише у траву која им је допирала до изнад паса. На прагу лета, очарана златастом дубином биља, свим тим мирисима који су ширили носнице, она потрча напред вртећи се у круг, падајући и устајући. Из ње је зрачила лепота. И тако танковита, наспрам сунца, у предвечерје, деловала је мало нестварно, расуте косе по раменима и високо подигнутих руку, одмичући испред њега. А када би је убрзао и стигао, за тренутак

би обоје нестајали у високој трави, тонући као у воду, као у неку мирисну постељу која је деловала на сва чула необичном снагом. Тада би владала потпуна тишина, док се она опет не би подигла и потрчала гласно се смејући и он би видео како се њено витко тело савија као да је без костију.

Беуу већ на половини ливаде. Поред пута је остао њихов ауто, беласајући се на сунцу. Видели су како се одблесци злате и бакре површином траве, са мноштвом блиставих трептаја који су се пробијали кроз крошње стабала на брду.

Воштани мир беше испунио целу долину.

– Која лепота, девојчице! – рече Стеван. – Као да смо банули у рај.

– Нисам могла одолети а да не протрчим овим зеленим морем, дечаче – одговори Лариса.

Тако су се ословљавали у тренуцима истинске среће.

Већ су били при самом крају те расцветале пољане, примичући се кући уз шуму. До краја им је било остало неких двадесетак корака када су га угледали како укочен стоји, немо, опуштених руку и гледа према њима. Беше мало погурен, проређене косе и они се запиташе да можда нису начинили неку неопростиву грешку што су протрчали његовом ливадом. Можда је љут и чека да му се приближе.

Али, кад ступише пред њега, он ништа не рече. Само је и даље мирно стајао, блед у лицу као креч, разрогачених очију и отворених уста. Чинило се као да подрхтава и да не може ни реч да изусти.

Они за тренутак остадоше збуњени, помисливши како је можда нем. Или ће тек тада да проспе речи љутње, да их грди, можда псује. Ништа се не догоди. Старац је и даље мирно стајао и као да није имао намеру било шта да каже.

– Добар дан, господине! – рече Лариса сасвим тихо, збуњена што он и даље непомично стоји и гледа их некако с чуђењем. – Оппростите ако смо вас узнемирили и погазили траву...

Тада се с муком откидоше речи с његових усана:

– Ви... – и ту застаде, као да гута пљувачку, напросто и даље с неповерењем буљећи у њих као у сабласти. – Ви нисте нормални.

Њих двоје се погледаше не разумевајући то што говори.

– Ако треба да платимо штету... – рече Стеван. – Не бежимо.

– Ма какву штету, блесани! – зазвечаше тада његове речи. – Ви нисте нормални. Зар нисте видели?

– Шта? – с чуђењем упита Стеван.

Старац се тада спусти на дрвену испуцалу клупу испрану кишама и скрсти руке на крсту. Као да је тек тада могао одахнути.

– Мајко моја! – завапи. – Зар нисте видели упозорење? Прошли сте кроз минско поље. Сам Бог вас је сачувао.

Тада и њих двоје пребледеше, ноге им заклецаше и седоше на земљу где је трава уредно била покошена. Гледали су низ ливаду, низ поваљану траву, кривудасти траг куда су про-трчали.

Старац је и даље, пребледео као крпа, седео на клупи гледајући их с неповерењем. У његовим очима могли су прочитати и знакове среће што им се ништа није догодило. Као да је тек тада одахнуо, као да му је велики терет пао с груди, само нехајно одмахну руком и пође према кући.

– Тако је када ови наши не косе траву покрај пута – рече мирније. – Сигурно су табле зарасле и због тога нисте видели упозорење.

Они остадоше да седе. Оно узбуркано расположење од малопре одједном спласну и истопи се као мехурићи од сапунице. Страх им тек тада проструја телима и тако неми само су и даље гледали низ ливаду, траг куда су прошли и с друге стране, уз пут, како се бели њихов ауто.

Старац се ускоро врати с бокалом воде и чашама.

– Понекад ноћу, кад нека животиња прође ливадом, чујем страшну експлозију – рече након што поново седе на клупу. – Пробуди ме и

више не могу заспати. А она, та животиња, остане тако у трави док не иструне или док је не нађе нека друга животиња која и сама страда. Стално ослушкујем, а и шта бих друго.

Њих двоје су и даље само ћутећи седели погледавајући час ливаду час старца.

– Ту је скончао мој цвет – рече након паузе. – Моја унучица Николина, дедино злато. Због тога су мој син и снаха побегли на крај света.

При поласку околним путем, Стеван по-тапша руком старца по рамену, а Лариса гледајући га сажалјиво рече:

– Опростите још једном!

– Увек знамо више и боље тек када нешто изгубимо – рече старац гледајући у земљу. – Нека вас срећа прати.

Крајичак сунца беше остао на врху брда као велики пожар.

ПОВРАТАК

Жена је прва изашла. И протегнула се, витка и још млада. Затим су свака на своју страну искорачиле и две плавокосе девојчице. Могле су имати по четрнаест или петнаест година. Последњи се појавио средовечни господин. Са глатке ћелице, румене на вечерњем сунцу, брисао је зној белом марамицом од батиста. Подигао је врата од пртљажника, узео из њега шарену деку и раширио је по трави.

Минут-два потом сви су седели испод старе липе и јели печено пиле. Недалеко су се виделе само две-три скромне сеоске кућице, утонуле у зеленило, тек ту и тамо прошарано златастом бојом. Девојчице су пиле сок из пластичних чаша и брбљале, док су одрасли ћутећи јели, машући повремено рукама како би отерали муве које су наваљивале.

Дах лета се још осећао. Невелика свиленакаста трава, поново зелена после киша које су дошле након врелог августа, заталасала се

на ветру који је пирнуо према шуми. Доле, у даљини испод њих, видело се зацакљено море. Септембарско сунце грејало је благо и свуда око њих владала је тишина. Само понеки ретки аутомобил прозврјао би путем пењући се према брдима, обраслим шумом, тамо где је и њих чекао пут.

– Овај годишњи одмор нам је био заиста леп – рече жена бришући салветом уста.

Девојчице се сложише, грлећи свака по пластичну боцу сока, док је господин још био заузет јелом, скидајући сваки део меса са ситних кошчица. Ћутао је и размишљао о љубазним домаћинима и њиховој кући у којој су боравили, о томе како се с газдом опио неколико вечери заредом, празнећи чаше црног терана, једући пршут и овчији сир. Њих двојица остајали су тако у сеници за столом од дебеле храстовине и истим таквим клупама готово до зоре. Мора да су о нечему расправљали, али се он ничега није сећао, а вероватно ни газда. Тек ујутро глава му је бучала и остајао би да лежи, придружујући се фамилији на плажи у само предвечерје. Жена га је корила, а он се правдао да је годишњи и да може мало да се опусти.

– Чека нас још дуг пут – поново се огласи жена. – Давиде, пожури мало!

– Стићи ћемо, Лара – мирно узврати Давид. – Куд нам се жури? Кад год стигнемо, добро је.

Седели су још неко време загладени у море које су напуштали, мада су већ били далеко одмакли и зашли у брда. Знали су да их чека дуг пут до куће на северу, у равници.

– Могу ли да седнем напред, мама? – упита танковитија девојчица с неколико ситних пегица расутих по лицу. – Ове кривине су ме узмућкале.

– Можеш, Каталин – одговори мајка. – Мени је свеједно. Што раније ниси рекла? Је ли ти много мучно?

– Није, али осећам као да ћу повраћати.

Кад побацаше папирнате марамнице, салвете и остатке хране у корпу испод липе, сви се упутише према аутомобилу. Али, када су заузели места и затегнули појасеве, након што Давид окрену кључ за контакт, сви се згледаше, јер мотор није могао да се покрене. Зачуло се само празно крцкање и ауто је остао на месту. Ни други, ни трећи покушај није дао резултата, мада је Давид додавао гас. Он изађе, подиже хаубу и поче да трага за кваром. Придружила му се и Лара завирујући према мотору, потом Каталин која је позвала и сестру:

– Изађи, Калина – рече. – Зашто седиш у ауту?

Сада су сви стајали и зурили у мотор.

– Ето га, на! – забринута ће Лара. – Само је то требало да нам се догоди.

– Нажалост – рече Давид. – Чини ми се да ја ту ништа нећу моћи.

Страх и nelaгода су се полагаано увлачили у све. Море у даљини је добијало бакарну боју. Приближавало се вече. Већ су били у сенци шуме.

– Тамо је једна кућа – рече Калина. – Можда би нам они могли помоћи.

Давид погледа на ту страну и рече да ће проверити.

– Останите код аута. Брзо ћу се вратити.

За мање од петнаест минута угледали су га како се враћа с неким човеком. Кад дођоше Давид рече:

– Имамо среће. Господин се разуме у те ствари.

Али, након пола сата спласнуло је њихово почетно расположење. Аутомобил се није покренуо. Све што су придошлица и Давид покушали остало је без успеха.

– Пумпа за гориво – рече коначно господин који је дошао да помогне, умазаних руку, мало раширених од тела. – Нема вам друге него да преноћите овде, па ћемо ујутро позвати механичара. Дођите, код нас има места.

Сви се згледаше и схватише да је то тренутно једино разумно решење. Узели су неопходне ствари и кренули за њим падином према кући. Пред њом их дочека пас машући репом. Около се простирао воћњак с руменим крушкама и црвеним јабукама у гранама.

– Не брините – рече домаћин. – Тачно знам каква пумпа треба и одмах ћу позвати механичара нека је донесе ујутро. Тако ћете проћи јефтиније него да се ауто одвози у радионицу.

Нису имали избора и помирили су се с тим да ће ноћ провести у кући незнанца. Погледима су претраживали оно што их је окруживало. Домаћин их посади испод перголе на којој су висили крупни гроздови, дозрели између лишћа које је већ добијало жуту боју.

– Ја сам Мирко, а ово је моја супруга Луција – рече им када се на прагу појави босонога жена у светлој хаљини.

Ускоро су их почастили пићем и заподели разговор о разним стварима. Осећала се нека општа простодушност и срдачност у тим једноставним људима и њима би драго што су наишли на њих. Седели су дуго и касније били послужени вечером. Ноћ се слила и омотала тамоом околину. У дубини њиве на падини повремено се једнолично јављао ћук. Ноћ беше испуњена месечином и звездама које су овде светлеле јасније и лепше.

У једном моменту из куће се зачуо танак женски глас:

– Мама!

– Наша кћерка – рече жена. – Имамо болесну кћерку... непокретну.

– Ох! – оте се Лари погледавши је сажаљиво. – Колико јој је година?

– Шеснаест, ускоро седамнаест – тужно одговори Луција.

Она се брзином изгуби у кући остављајући их на тренутак да и даље седе.

– Велика нас несрећа снашла, господине – рече Мирко Давиду. – Шта све нисмо покушавали, које све лекаре обишли и ништа.

– А како се то догодило? – упита Давид. – Да ли је тако од рођења?

– О, не! – тихо ће он. – Однедавно је то. Једноставно једног дана није могла на ноге, а да нико не зна зашто.

– Извините, а да ли бих могао да погледам вашу кћерку? – упита Давид гледајући га право у очи. – Лекар сам по струци.

Мирко само што не поскочи од задовољства. Беше устао рукама се држећи за ивицу стола. Личио је на човека који се као утопљеник хвата за сваку сламку. Он никада није губио наду и сада је мислио исто: Једном ће се догодити чудо. Једном ће његова лепотица поново корачати, поносно и усправно.

– Свакако, свакако! – прихвати са задовољством. – Никада нећемо одустати. Верујем да ће наша Каћа једном да оздрави.

А онда су сви пожелели да виде девојку, па се омања соба ускоро испуни до краја. Каћа се осмехивала лежећи на кревету, лепог бледуњавог лица, танких руку, у белој ланеној спаваћници. Кад је сви с осмесима поздравили, Давид рече:

– Да ли бисте били љубазни да нас оставите саме? – обраћао се првенствено родитељима. – Желио бих насамо да прегледам Каћу.

Ћутке, једно по једно, сви изађоше напоље. У даљини месец беше полегао по мору које се још више цаклило. Ноћ је била тиха и топла. И ћук у ливади беше утихнуо.

Давид се дуго задржао у соби код Каће.

Отпочели су разговор о стварима које нису биле везане за њену болест. Као лекар имао је велико искуство. Гледајући је тако немоћну, ишчитавао је из погледа како очајнички тражи помоћ од њега, и осећао је искрено сажалење. И што је разговор више одмицао, схватао је како стиче њено поверење, а то му је било најважније.

Осмехивала се све срдачније. Описала му је тренутак како једног јутра није могла да се подигне из кревета, не осетивши никакав бол, ништа. Само је остала да лежи, не знајући шта се догодило и зашто не може да се покрене. Покушавала је да устане, али је ноге нису слушале. Тада је осетила велики страх и горко заплакала.

Полако је улазио у њену психу, тражећи онај котачић који би му дао одговор за којим је трагао. Био је уверен да је све то повезано с њеном психом. Онда је прегледао њену кичму, сумњајући на уклештен живац. Није му у том

тренутку остало ништа друго него да је добро измасира. За то време остали су и даље седели испод перголе, разговарајући потихо и често бацајући погледе према отвореном прозору.

– Не, мислим да то уопште није тако страшно – рече Давид након што је напустио Каћину собу и придружио се осталима испод перголе. – Девојка ће поново ходати.

Тог тренутка лица родитеља испунила је срећа, осмеси у којима је било и бола и одушевљења. У њима се пробудила нада која им је много обећавала. Онда су испричали у којим су све болницама, код којих специјалиста били, шта су све покушали и с народном медицином. Ништа није помогло.

А ујутро, кад је сунце иза високих стабала кроз крошње просуло танке нити и обасјало двориште, док су сви још спавали, зачуо се весели Луцијин глас.

– О, хвала ти Боже, о хвала ти Боже... – стално је понављала исте речи све гласније.

Вани на клупи, у истој белој спаваћници, танушна и бледуњава, седела је Каћа у крилу положених руку. Сасвим обично, мирно, као да се тек тада пробудила из дугог сна. И само је тако непомично гледала низ падину и траву према мору. Беше то тренутак када је сама, уз велики напор, после много времена проведеног у соби, успела да изађе напоље.

Како јој је то успело, чинило се да нико са сигурношћу није знао.

– То је веома добар знак – рече Давид на поласку после подне када је аутомобил био поправљен. – И обавезно Каћу доведите у болницу што пре.

МАЈКА

Тада је моја мајка корачала усправно.

Била је млада, јака и одлучна. Лепа, витка, отмена упркос свему, чак и у својој сељачкој сукњи и скромној белој кошуљи од лана, с везом који је сама извезла на њеној предњој страни. С лица су јој светлеле бистре драге очи, а засецима у углу усана стално титрао осмех. Та њена тајновита лепота светли из даљине као светионик.

Кроз моју свест лелуја свиленакаста магла. Након много година чупам сећања као из неких сеновитих вртова. Из минулих времена помаљају се изгубљене слике, блиставе и сетне.

Док огромна ноћна купола звезда пламти милионима начичканих искрица (а нигде нема толико звезда као на том небу), мајка буди сањивог дечака, жалећи што прекида његов сан. Испод покривача прво израњају дуге танке руке, а потом вижљасто тело на

коме је глава с меком разбарушеном косом и крупним плавим очима. Дечак је одмах чио, јер је унапред припремљен за пут у град где ће с мајком ићи на пијацу. Он се радује том одласку, мада их чека дуго пешачење до железничке станице преко реке, при чему ће да носе тежак терет, корпе у којима су сир, кајмак и поврће, а уз то и две плетенке са шљивовицом, онда возом до вароши. То је тежак мученички пут од чега отпадају руке и трни цело тело. Дечак се, у ствари, радује вароши, јер је за њега она велеград у односу на њихово мало сеоце Глоговицу, богу иза ногу, у зеленим босанским брдима.

Кад огромна локомотива с вагонима утутњи на станицу, дечаку се она чини као чудовиште које не може да победи никаква сила. Тек су благе назнаке зоре на небу када с осталим путницима уђу у купе. Месец још виси над кућама с друге стране реке, а звезде, његове верне пратиље, пуне су загонетне тајне. Дечак за тренутак гледа кроз прозор на реку која се беласа и путнике у купеу, нарочито девојчицу у уредној хаљиници с пажљиво очешљаном косом и нежним рукама скрштеним у крилу. Али, тада му мајка даје знак и он се завлачи под клупу, испод њене сукње, само зато да не би морали платити возну карту и за њега. Чује се из суседног купеа како наилази кондуктер. Дечаку је непријатно, због девој-

чице, због њеног зачуђеног погледа којим га испраћа. Склупчан је испод клупе док гледа у кондуктерове ноге у изгланцаним црним ципелима и ослушкује шкљоцање клешта којим он буши карте. Испод њега клопарају точкови вагона. Када врата поново шкљоцну знак је да кондуктер одлази и да може да се врати на своје место до прозора. Девојчица га и даље гледа с чуђењем и у дечаковој души се јавља стид због његове ситуације. Тада се заклиње у својој рањивој дечачкој души да ће једног дана отићи у далек свет, завршити школе, постати неко и возити дугачки бели ауто.

С неба као у водопадима пада светлост, чиста и прозирна. Шкрипе кочнице и воз се зауставља. Виде се високе зграде кроз прозор каквих нема у њиховом селу. Отац оне девојчице помаже мајци да скине сав тај терет који носе на пијаци. Она се при одласку окреће и смеши. Дечак не зна да протумачи шта тај осмех значи, али осећа неку тескобу у грудима док с великом муком носећи терет креће према пијаци. Опет је то подоста пута и муке. Носаче који се нуде мајка одбија.

Излози поред којих пролазе неодољиво привлаче дечака. У њима су прелепе лутке обучене у исте такве хаљине. Међу њима и лутка девојчице са хаљиницом какву никада није имала његова млађа сестра. И дечака у кратким панталоницама, карираној кошуљи

и смеђим сандалама које сијају. Баш онаквим какве жели дечак. Он би да се заустави испред излога књижаре, да се одморе мало, на што га мајка милује по разбарушеној коси и спушта корпе, док јој торбе на леђим и даље остају. Дечак разрогачених очију гледа у књиге из библиотеке "Ластавица", на оне које је прочитао, који би са жарком жељом да има у свом власништу, и оне које још не познаје. Оне су нове. Вероватно тек пристигле из штампарије.

На пијаци је већ врева, стотину звукова, све сасвим друкчије од оне сеоске тишине на коју је дечак научио. Људи на колицима и у рукама приносе робу и слажу их на пијачне тезге, трудећи се да то изгледа што упадљивије за градске госпође које ће тек почети да пристижу. И мајка слаже оно што су донели у корпама. За тезгом ће остати дечак, тих и уплашен, неискусан том послу, а мајка ће на другом крају пијаце, потајно, јер је то забрањено, продавати ракију од шљива. Она већ познаје све милиционере и они ће јој прогледати кроз прсте, окренути главу, јер и сами знају какав је и колико тежак сеоски живот.

С десне дечакове стране је жена у белој и широкој шокачкој рубини, са црвеним везом. Она је висока, снажна сељанка, црвеног лица и косе чије су плетенице скупљене на глави. Продаје млечне производе као и он. Дечак

је се на почетку помало плаши, не свиђа му се. Скреће поглед. Уплашен је и самом својом функцијом млаог трговца, оним чиме се никада до тада није бавио. Кад га нека од госпођа упита пошто је сир или кајмак, не одговара. Мада се градским госпођама изгледа баш његов сир свиђа, чист и умотан у беле платнене салвете с којих мршавом руком тера муве, он остаје нем. С леве стране прискаче му у помоћ друга жена, лепог питомог лица, сва осмехнута, и ето, трговина почиње. Дечак чврсто стишћући у руци држи прве паре. И стално очекује помоћ од те жене с леве стране чије су очи тако драге. У коју он ни сам не зна зашто има огромно поверење. Ускоро му је у рукама још више новаца. И та жена му помаже и лепо се осмехује.

У једном тренутку жена с његове десне стране, необичне висине, можда баш због те беле широке рубине која сеже до земље, виче како јој је нестао новац, тражи га по тезги и грубо трга из дечакове руке оно што он тако чврсто и пажљиво стеже.

– Види ти њега – каже сва црвена у лицу.
– Узео ми је новац.

Нико не каже ништа. Сви ћуте и гледају час у госпођу час у дечаково уплакано лице. Његово се срце стеже. Он је тако мали, тако нежан и немоћан, а та груба жена је за њега као планина, сурова и дивља.

Са цркве одјекује звоно. Потом се чује глас хоће са витког минарета. Све необично за дечака пристиглог из сеоске забити. Прошло је подне. На пијаци врви од света. Дечак више и не види госпође које питају за сир, кајмак и поврће. Од суза које му непрестанце теку низ лице.

– Зашто плачеш? – пита мајка која се изненада појављује. – Шта ти се догодило?

– Жена ми је отела паре – каже дечак и сада плаче још јаче, грцајући у сузама.

– Која жена? Каква жена? – пита мајка гледајући час у дечака час у свет околу.

– Ова – промуца дечак упирући прст у жену десно од себе. – Држао сам паре у руци, а она ми их је отела.

Бес навире у мајчино лице, кочоперно се примиче жени.

– Мајку ти...! – зајапурено јој се обраћа. – Је ли то истина?

– То су моје паре – каже Шокица за главу виша од мајке. – Откуд њему толике паре?

– Мајку ти... – опсова мајка још ружније уносећи јој се у лице. – Није ти ово четрдесетпрва, ово је шездесетпрва. Враћај паре!

Жена покуњено и црвенећи враћа паре, а мајка се још не смирује. Остале жене с одобравајућим осмесима је подржавају и даље не говорећи ништа. Дечак престаје да плаче и сада свет види јасније.

Прошло је од тада много година.

СИГУРНА КУЋА

Напољу је непрестано завијао ветар. Једна грана поново загреба по прозорском стаклу. Жена и девојчица се тргоше у страху, упирући поглед у ноћну таму. Затим жена устаде и отвори једно крило покушавајући да одломи грану која је стругала. Хладни ноћни ваздух окрзну је по лицу и одмах осети како јој се иње хвата на трепавицама. И док је ветар с пахуљицама улазио у собу, вани се чуло како пригушено звонећи низ улицу у даљину одлази трамвај. Било је неке туге у том звуку који је постајао све тиши кроз ноћ како се возило спуштало у град. Затварајући прозор жена погледа на месец који је висео над кућама. Ноћ је била бела од месечине и снега.

– Хоће ли тата и вечерас бити исти какав је увек? – упита девојчица с видљивим страхом у крупним очима.

– Не знам, Асја – одговори мајка откидајући реч по реч с дрхтавих усана. – То се никада не зна.

Њено измршавело лице још је било толико лепо. Заиста, то је било прелепо лице, лице тананих црта које одишу сјајем и неком необјашњивом добротом да би свако радо гледао у њега. И тело јој беше складно и пожељно. И девојчица је била њена копија у малом; бадемоока, сићушна и дражесна.

Размишљала је како ово више нема никаквог смисла. Данима и месецима њих две овако уплашене стрепе када ће зачути лупу пред кућом, на степеништу и на крају на вратима. И тада ће им тела задрхтати од страха, а лица пребледети. Устајале би и тако уплашене стајале чекајући када ће се врата отворити, грубо, с треском. Ретко се у последње време дешавало да није тако. Ретко да би неки дан блеснуо макар малим сјајем и спокојем.

Она га је чекала с готовим ручком, чешће с вечером и сталном надом да ће се нешто променити, боље свакако. После посла журила је кући, узимала малу из школе и дочекивала га с осмехом. Ма колико се трудила, никако није могла схватити шта се то одједном тако изменило, шта се то десило с њим. Откуда је дошла та несрећа и зашто се то баш њима морало догодити? Гризла је

усне, гледала раширених очију некуд одсутно, с кошмаром у глави. Зашто, зашто, зашто...? звонило јој је под челом као вечерње звоно.

Све чешће је каснио у канцеларију, губио клијенте, понашао се неодговорно, бахато. Губио је новац у коцкарници и, он који раније никада није пио, све чешће је кући долазио пијан, прљав, избезумљеног лица и закрвављених очију. Она је прво почела да га се плаши, онда је долазило до свађа, а касније и до грубости. Сваким даном он је постајао све агресивнији, непрепознатљив. А када би схватио да је ипак претерао, онда када би се напола отрезнио, плакао је и цвилео као штене. Она није знала шта да мисли, али више није могла да поднесе ударце које јој је задавао. А он је то чинио подмукло, пазећи тако да никада не остави масница на њеном телу. Ипак није био толико пијан да не би знао шта ради, мислила је. То ни у сну није могла очекивати, и, сада, када се то десило и постајало сваким даном све неподношљивије, није знала шта да чини. Крила је шта се дешава од све фамилије и познаника, осећајући стид и горчину. Када су је родитељи питали зашто је тако измршавила правдала се да много ради, да је оптерећена послом у фирми. Али, најтеже јој беше то што би Асја све видеала, неутешно плакала и говорила: мамице, мамице...

Врата се с треском отворише лупнувши о зид од чега се цела кућа затресе. Комшије су већ биле навикле на тај звук. Прекривен снегом по одећи и коси, тетурајући, сав раздрљен, одбацујући торбу у ходник, страшно разрогачених очију, упалих и безбојних образа, викао је:

– Катја, ти си курва. Ја то одавно знам... Курво!

Док је покушавала да га подигне, претешког за њене руке, он је успео да јој зада ударац у трбух. Од ударца се намах срушила поред њега у ходник. Онда је почео да је чупа за косу. Асја је почела да плаче, да вршти.

– Не плачи, Асја! – једва изусти Катја, хватајући ваздух као риба на сувом. – Не плачи, малена.

Сузе су јој се сливале низ лице, а унутра је осећала потмули бол као да јој је утроба потргана. У глави јој је био метеж, као да ће се онесвестити. Бауљајући успела је да се довуче до дневног боравка и подигне у фотељу. Девојчица је дотрчала и савила слабашне руке око њеног врата, привијајући се уз њено лице које се трзало, обливано сузама.

Након неколико тренутака, пошто је схватила да се он изгубио у спаваћој соби, погледавши унутра, видела га је како пресамићен лежи на кревету и хрче. Згади јој се тако јадан и то је било довољно.

– Обуци се! – рече Асји отварајући орман.
– Обуци се што брже и што топлије.

Брзо су навлачиле одећу, а затим спремиле још рубља и џемпера у велики кофер, узеле књиге, документе и закључале врата.

Вани их дочекаше злосутни ветар и снег. Цвилеле су гране голих липа на залеђеној месечини. На улици је било мало возила, још мање пролазника. Вукући кофер потражиле су заклон под надстрешницом трамвајске станице. Загрљене и шћућурене нису могле зауставити сузе. Неки човек их погледа с чуђењем, застаде, али не рекавши ништа продужи низ улицу.

– Како се зове овај хотел? – упита Асја нешто касније када су селе унутра и осетиле топлоту.

– Сигурна кућа – одговори Катја милујући је по мокрој коси.

СТАРАЦ КОЈИ ИДЕ НИКУДА

Старац је дошао из простране долине испуњене благим сумраком. Сламни шешир широког обода на његовој глави, чија се слама већ била почела расплитати, и лице зарасло у браду, уплашили су Каћу и Андреја. Они су се играли испод широке крошње липе пред кућом када се старац ненадано појавио пред њима, без речи. Одједном је само тако стајао изнад њих и посматрао их, њих и расуте играчке у трави, а да они занети игром уопште нису приметили када је дошао. Занемели гледали су у његово издужено тело и отрцани рагнац који је имао на леђима. Нису могли да се помере ни за милиметар и остали су укочени као две статуе.

Приметивши њихов страх, старац им се осмехну што они од његове браде једва да су могли видети. Девојчицино лице било је бледо као папир, а дечакове очи велике као два језерца.

– Како сте? – упита тада старац ослоњен на нешто што би требало личити на штап, а била је тек једна окресана обична грана из шуме.

Андреј и Каћа не одговорише ништа. Она је сада обема рукама мрсила коврџе плаве косе, а Андреј је некако успео да се подигне.

– Не плашите се! – рече старац. – Ево имам мирисне јабуке у торби.

Посегнувши чворноватом шаком унутра он извади две румене јабуке и пружи им.

– Једите! – рече старац након што су их њих двоје ипак узели. – Тако су укусне.

Каћа се прва прибрала.

– Прво их морамо опрати – рече мало ослобођена страха. – Тако су нам рекли... то да воће увек пре јела морамо добро опрати.

– Слажем се – одобри старац. – Када сам био мали ја то нисам чинио.

На баштенској тераси појави се њихов отац. Видевши незнанца он га позва да седне. Старац са задовољством прихвати, попе се и седе одлажући ранац поред столице. Каћа и Андреј такође остављајући играчке заузеше столице око стола. Сада су без страха гледали у необичног старца и његове огрубеле руке. Отац понуди странцу чашу као ноћ црног вина што он са задовољством прихвати. Кад отпи гутљај рече:

– Лепо вам је овде. Као у рају.

– Какав је рај не знам, али да је лепо јесте
– одговори отац.

– Ово су ваши лепотани? – запита старац.

– Моји су – потврди отац.

– Мало су ме се уплашили – рече старац.

– Или ми се то само учинило.

– Јесте ли? – упита отац погледавши децу.

Каћа и Андреј само слегнуше раменима.

– Разумем – на то ће старац. – Људи мисле да сам скитница и избегавају ме.

– А откуда долазите? – интересовало је оца. – Шта вас то доводи у наше крајеве?

– Дуга је то прича, мој господине – одговори старац. – Некада сам и сам имао овакву кућу, липу и дечицу испод њене крошње. Није та прича за децу.

Отац позва мајку и рече да старцу донесе нешто за јело. Она осмотри незнанца и врати се у кухињу.

– Рат ми је све однео – настави старац. – Сада лутам по свету без икога и ичега. Боље је да не чујете ту причу која није нимало весела. Она је веома тужна.

Уто се на тераси појави мајка носећи јело за старца, вариво и хлеб. Потом се вратила у кухињу и донела и салату. Старац је мирно јео и ћутао. Ко зна колико дуго није окусио нешто свеже и укусно. Кидао је парче по парче

хлеба, кусао и гледао у сто. Ћутали су и сви остали чекајући да старац заврши с ручком. Каћа и Андреј нису скидали поглед с њега. Он им се сада чинио чак и симпатичан с тим својим тужним очима које је упирао повремено према њима.

– Хвала ти, домаћице! – захвали се старац након што испразни тањир. – Било је тако укусно и добро.

Мајка га погледа сажаљиво.

– Куда идете? – упита га отац када старац отпи мало вина.

– Никуда.

– Како никуда?

– Немам куда да идем. Само идем.

– О! – није било јасно оцу. – То није добро. С обзиром на ваше године...

– Ништа не тражим, никакав циљ немам, никоме нисам потребан.

– А када дође зима? – упорно је запиткивао отац. – Где презимљавате?

– Увек се нађе нека добра душа. Нису сви људи без осећаја. А када гране пролеће, кренем, идем...

– Хм – промуца отац. – То није добро.

– Није, али ја идем и идем, мада знам да нигде нећу стићи. Више ми није ни важно, стигао или не.

Већ је пала млака ноћ. Модро небо попрскано је ретким звездама. У долини се чују гласови птица.

Старца задржавају на спавању у дворишној згради, кућици коју сви воле. Он се нећка видећи као снег белу постељину, али на мајчино инзистирање ипак улази унутра.

Рано ујутро, тек што су се прве сунчане зраке слиле у долину, након умивања на бунару, старац не желећи да буди домаћине спреман је да крене даље. Отац то примећује и задржава га, а мајка износи доручак.

Када напослетку одлучи да крене, мајка излази из кухиње са завежљајем и ставља на сто пред старца.

– Нека вам се нађе успут – каже влажних очију и скрштених руку.

Старац јој се топло захваљује и излази на пут. Каћа и Андреј дуго му машу док одмиче низ долину.

ЖОЕЛ

Рекла је да се зове Жоел, али јој нисам веровао. Она која је имала лепе уснице и која је изгледала прекрасно.

У ствари, чим сам је угледао, не видећи јој лице него само тело, заљубио сам се у њене руке, мршаве и дуге, једанке од рамена до танких пристију који су држали кист. На себи је имала само светлу хаљину, босонога. А када сам пришавши ближе видео и њене очи, велике и дубоке као језера, невине као код девојчице, с неким сјајним осмехом који јој није силазио с издуженог лица, само сам занемео, оборио поглед и гледао у то што слика. Око ње на тргу је стајало неколико пролазника.

Ни то што је сликала није било лоше, али, рекох, нисам пришао због тога. Нешто магично ме привукло. Око себе је имала још неколико завршених слика, пореданих у полукругу и мали сточић с бојама. Мирним потезима повлачила је кистом преко платна,

потпуно предана томе што ради. Поново сам је погледао. Њено лице је одисало неким спокојем, према јагодицама су се спуштале дуге трепавице, а у жару стварања имала је једва растворене усне.

Посматрачи који би мало застали и гледали потом су одлазили, понеко нови пришао, а ја се нисам мицао.

Месец се као заробљеник беше закачио за звоник катедрале, непомичан и сребрнаст, а звезде забринуте за његову судбину, трепераве као пчеле, испуниле су небеску куполу. Трг је био светао и чист и на њему је било још доста сликара који су се цењкали с купцима.

Почео сам сваке вечери да обилазим трг и посећујем сликаре, све док се нисам упознао с њом, док ми се није насмешила.

– Жоел – рекла је, али јој нисам веровао. Уметници понекада користе тако некаква имена, само да не буду њихова права.

Рекох јој своје име и тако пробих зид ћутања. Разговарали смо о сликарству, о лепоти града... Биље у оближњем парку мирисало је опојно, месец је пловио и у исто време остајао непомичан сред паперјастих облака који су убрзано клизили небеским сводом, а њене речи су жубориле као зденац и уливале у моје срце.

Па она је још као девојчица, помислих с обзиром на моје године. Шта ја ту тражим?

Заљубио сам се са закасњелом страшћу и наставио да посећујем трг са сликарима.

Једне вечери, након што више није било посетилаца на тргу, позвала ме да јој помогнем понети слике и прибор. Онда смо се возили њеним аутом до малог стана на мансарди с које се видела светлуцава река и уснуо месец на крововима града.

Пили смо црно вино, густо и мирисно, које ме ненавиклог пићу убрзано опијало. На столу је било пршута, одличног сира и чинија с маслинама. У млакој ноћи, док сам још био бистар, жудео сам да јој уснама додирнем брадавице које су бриделе испод беличастосвиленог сјаја хаљине и заријем у божанску бразду. Потом ни то, јер се касније ничега нисам сећао.

Лежали смо на ниском лежају, готово на самом поду, голи. На небу је пливала и венула једна звезда. Кроз прозор се уливала светлост. Свитало је. Зажареног даха поред мене је спавала Жоел, а ја сам се мало избистрен и у неком магновењу питао шта се десило. Ничега нисам могао да се сетим. Њена расута црна коса по јастку и дах у лице потапали су ме у благу вртоглавицу. Глава ми је била тешка као громада и у њој је тутњало као у тунелу. Соба се окретала заједно са мном и Жоел и у том кретању осећао сам како ми тело притишће

лежај, као бачен камен. Никада нисам толико попио. Био сам очаран Жоелином лепотом и додир њене свиласте коже лековито се уливао у моје тело. Њене дојке као два мала вулкана, с црним очима на врху, толико су биле чврсте и напете као да ће да прсну. Прегиб кука светлео је на одсјају светлости која је долазила кроз стакла док се под мојим пупком разгоревала свећа за свећом.

Она је и даље спавала, као да и није имала намеру да се пробуди. Светлост дана се већ потпуно улила у собу по којој сам видео разбацану нашу одећу, полице с књигама, ситнице, слике, украсе, неуредан сто, боце на поду...

Када се коначно осмехнула, ставивши танки прст на моје усне, без стида је устала, и, као да се плаши да ми не повреди ни једну једину мисао, заљуљана у куковима пролебдела собом до купатила.

ПТИЧИЦА

Одједном је било превише светлости. На њу није био навикао. Застао је на отвореним вратима запљуснут сјајем и гледао у унутрашњост мале собе у којој су се кроз стакло ломили зраци сунца, геледао на ствари, небо. Њега раније није видео. Само зеленило. Уски прозор одједном му је личио на златни оквир. Схватио је да су посекли велико разгранато дрво које је заклањало поглед кроз стакла, тако да раније од његове крошње и грана није видео ништа напољу. Сада је видео суседну кућу, зелену башту, камениту стазу и клупу испод брезе.

– А птица? – намах је схватио и уплашио се за њу. – Уништили су њено гнездо.

Примакао се прозору и видео како дрво изрезано на делове лежи у суседовој башти. Гнезда није било међу гранама.

Данима раније, седећи у уској соби крај прозора, за коју је готово сигуран био

да је раније служила као остава, нагнут за најмањим столом који је видео у животу, мучећи се с тешким градивом из раскрыљене књиге, често је бацао поглед на птичицу с необично дугим репом који је стално титрао. Долетала је у размацама доносећи у кљуну гранчице и сламке за гнездо и вешто их уграђивала у своју грађевину. Као да је и сам учествовао у градњи тог малог кутка, од првих савијених гранчица до маховине којом је перната градитељица обложила њену унутрашњост.

До њега је такође подстанарску собу код исте газдарице имала Анђа, крупна девојка са сталним загонетним осмехом. Али њена соба је била пуна светлости, велика, с погледом на улицу. Његова је била тако уска да се тешко кретао по њој и гушила га је на неки начин. Осим зелених грана није видео ништа друго напољу. Сада, када је коначно сунце продрло и у њу, није му се чинила тако лошом. А и знао је, за бољу његови нису имали новца, у том делу града који су називали Српска варош и у коју се уселио почетком септембра.

Осетио је неку необјашњиву радост због видика који је добио, али и жалећи за птичицом коју више неће виђати међу гранама. Гледао је према суседној кући са великим светлим прозорима која је била и преблизу соби у којој се налазио. Зашто у граду граде куће тако близу једну другој, запитао се. Као да желе да завирују једни другима у тањир,

осмехнуо се. Морао је да савлада градиво за школу, па је уронио у њега журећи с читањем.

Када је следећи пут подигао главу видео је у наспрамном раскриљеном прозору девојку пшеничне косе с дугим увојцима и схватио да га она посматра. Подигао је махиално руку и благо јој махнуо, зачудивши се и сам том свом потезу. Учинило му се да је видео како му се она насмешила, али је намах ишчезла у дубини собе.

– Посекли су дрво – рекао је за ручком газдарици Ади и подстанарки Анђи. – Сада и сам имам сунце у соби.

– Коначно – одговорила је газдарица. – Дуго сам то тражила од суседа, јер су темељи куће почели да страдају.

Анђа није рекла ништа. Сркала је супу нагнута над тањир. Хтео је да пита за девојку, али је одустао. Није знао како би то протумачила газдарица, а и Анђа би га можда задиркивала.

– Да ли би после ручка, Игоре, био добар да замијениш сијалицу у ходнику? Прегорела је – питала је газдарица. Обећао је да ће то учинити одмах после ручка.

Предвече је девојку поново приметио, само на тренутак. Брзо је замакла за завесу. Као да је и њој било драго због отвореног видика.

Изгубио сам једну птичицу, а добио другу, насмешлио се радостан због тога.

Од тада је следећих дана све чешће упирао поглед према том прозору и када је не би приметио то би му недостајало. Почео је да размишља о њој, сања. Она је била тамо у својој светлој соби, нежна и мирисава. Сада сигурно лежи пуна очекивања и можда на исти начин размишља о њему. И можда и сама жели да ту малу раздаљину прелети као она птичица која је нестала.

У меким сенкама априлског поподнева приметио је како девојка шета по башти. Брзо се спустио у приземље и пришао оградџи, тобоже тражећи нешто поред ње. Она је била ту тако близу, али, како му се чинило и тако далеко. Ушепртљао се и није знао шта даље. Она је, приметивши га, кренула према њему. Стајао је пун узбуђења. Док је ходала изгледало је као да се ломи у струку, пуна дражесности и елеганције. Осмејнула се крајем усне и пружила руку преко оградџе.

Али...

Схватио је. Нешто што је покушала да изустџи није личило на речи.

Ох, па она је глувонема! Засвагда. На тренутак је осетио неки унутрашњи бол, тугу, шта ли. Није знао шта да каже гледајући је право у светле очи које су зрачиле добротом. Лице јој је прекрио осмех, али, из њега се видело да и сама схвата колика је његова изненађењеност, разочараност. Као да га је молила: Немој отићи? Ја желим бити с тобом.

Знам да си изненађен, знам да је ово са мном страшно, али шта ја ту могу. Потребни сте ми сви ви око мене. Ето, и то дрво које су посекли, божји је дар за мене. И ти. Заменићу ти ону птичицу које више нема у крошњи. Ја сам ту, таква каква сам. Шта да радим са својим болом? И мени треба неко, говориле су њене румене усне с трагом молитве. Изгледало је као да се правда за нешто за што није крива.

У њу се као у светлост није могло дуго гледати. Схватио је да тако лепо створење никада није видео раније. О, зашто, Боже!?, само што није узвикнуо и стао је да јој убрзано прича нешто. Да показује руком на прозор мале собе. Она је кимнула главом и рукама покушавала да каже како зна да је он ту, одавно, иза те крошње дрвета које им је раздвајало погледе. И руком је показала на дебело дрво, и смејала се, смејала чаробно као мало дете. За све време неки болећив и веома драг осмех није јој силазио с лица. Нечег божанског, нечег анђеоског било је у њој док је покушавао да схвати покрете тих танких руку које су желеле да замене речи. Њен уски процвали струк као да је осликавао сву немоћ у свету у коме се нашла.

Није био свестан колико су тако стајали уз ограду, шта су покушавали да причају, шта је објашњавао он њој и она њему, само се сећа њених очију, непомичних као мирно море, које су га гледале када се осврнуо при одласку.

– Она девојка – промуцао је усред вечере
– она девојка у суседној кући...

Застао је не знајући шта је хтео да пита, али је спасење дошло у свој његовој збуњености.

– Нађа, мала Нађенка – подигла је поглед газдарица Ада. – Лепа сирота девојка. Глувонема је. Готово не излази из куће. Има и приватне учитеље.

Ухватио је Анђин поглед, можда мало иронично дрзак. Није ништа рекла. Она је сигурно знала за њу, јер је у кући код газдарице била већ три године. Он као да је прочитао и то што није рекла: Није ваљда да ти се свиђа? А шта је са мном?

У оквир прозора уткива се сумрак. Док седи у полутами, у Нађиној соби пали се светло. На прозору је завеса, али он види како њено тело промиче тамо-амо. Потом чује звук флауте, милозвучан, тужан, не знајући да ли то она свира или звук долази из неког другог извора. Ускоро ће се згуснути ноћна тама у део баште где не допире светлост с улице. Само светли Нађин прозор, док он у својој соби не укључује светло.

Не може да не мисли на Нађу. И то како је Бог неправедан, како не бира с чиме ће кога подарити или казнити. И зашто је то тако? Буде ли му жао, макар и накнадно? Зашто се не догоди неко чудо и да та лепа девојка одједном проговори, уз звонки смех и радост?

Зашто тако нешто не би било могуће. Боже, она је тако лепа, као тек убрана јабука.

Дубоко у ноћ не може да заспи. А када га сан коначно и савлада, он сања Нађу. У том сну она није нема, него прича најлепшим гласом, као цвркутом птичице која је некуд одлетела да на другом месту савије ново гнездо.

Ујутро, док се рано буди у крајичку неба примећује једну звезду чија светлост залуд вене. И на дасци одшкринутог прозора види птичицу дугог репа који у ритму трепери. Она тражи своје гнездо. Не може да верује да се то догађа. Ипак је истина.

– Ја ту ништа нисам крив – каже тихо да је не уплаши.

ОБИЧНЕ ПРИЧЕ О ДВОМА

Над збирком кратких прича *Сан*
Јовице Ђурђића

Искрену, топлу, поетичну кратку причу, натопљену лирским осјећањима, веома популарну средином прошлог вијека у свјетској и нашој књижевности, дужином примјерену објављивању у новинама, већ дуже помало потиснуту са књижевне сцене, његује Јовица Ђурђић. У збирци *Сан*, маштовитим колико и реалистичним, увијек примјереним фабули и литерарним јунацима, читаоцу који воли „питку“ прозу и који трага за љепотом у животу, заобилазећи све оне тегобе које нас притискају са свих страна, нуди петнаест прича, испривовиједаних у даху, као да се држи оне запитаности Давида Албахарија да ли од приче очекујемо просвјетљење, или тврдње Милисава Савића да кратка прича, *чедо доиџње сажейџосџи, леџи на крилима лакоће*.

Ђурђићеве приче су, могло би се рећи, сасвим обичне, о обичним људима, о ономе што често називамо ситницама у животу. Он не трага за крупним, такозваним великим темама, за ломовима у судбинама актера, већ, попут пажљивог скупљача љековитих трава, из живота бира и убире она танана треперења душе, оно фино расположење

које је најчешће саображено с љепотом амбијента, углавном приморског краја, у коме се одвија радња, па баш зато узбудљивост приповиједања код њега има предност у односу на узбудљивост догађаја који описује.

Однос између двије особе, мушке и женске, случајан сусрет, изненадна љубав, у стварности или у сну, сасвим свеједно, најчешћа је тема Ђурђићевих кратких проза. Све у овим причама углавном кратко траје, али дуго остаје у читаочевом памћењу. Радња већине једноставно писаних прича, богатим, сочним језиком, понекад можда и пре-засићеним епитетима, смјештена је у приморске градиће и у љетни период. У складно сроченим, веома проходним реченицама, таласа се море, ћарлија повјетарац, сунце просипа злаћане нити своје свјетлости, ноћи су посребрене мјесечином; једино покаткад бура пријети да потисне донацу у душама узбуђених и заљубљених, оних који су сишли са бродница или гледају оне који слазе. Има овдје вјерно описаних маслињака, смоквица и винограда, упечатљиво осликаних излазака и залазака сунца, усталасаних ливада, вијугавих друмова, сјеновитих дворишта, пријатно расхлађених коноба, има љескања црвеног терана у боцунима и чашама, толико искричавог да се прелива у зацакљене погледе оних који спознају љубав.

Јовица Ђурђић посматра и описује сва лица љубави, не само двоје заљубљених: љубав према животу, завичају, родитеља према дјечи и дјеце према родитељима, према земљи и камену, ријечју – љубав која нас одржава у животу. Она и јесте смисао нашег битисања и зато, када запријети да нас макар начас остави по страни, задрхтимо од неке празнине која нас испуни, али још више затреперимо када нас заплусне топлином и њежношћу.

У композиционом погледу, посебна вриједност Ђурђићевих прича је и у томе што вјешто води радњу, у свакој реченици додајући понеку нову информацију, држећи тако стално непетом читаочеву пажњу. Често се догоди да пред сам крај ток наратије преокрене ка неочекиваном али ефектном завршетку, чиме повећава узбудљивост приче.

Кратке приче из збирке *Сан* сигурно ће имати своје читаоце, нарочито међу онима који од књижевног дјела очекују да га окријепи и оплемени, да му прикаже ону људску страну човјекове природе, па зато новој књизи Јовице Ђурђића треба пожељети добродошлицу.

Бања Лука, 15. 3. 2017.

Ранко Павловић

ЈОВИЦА БУРЂИЋ рођен је 3. октобра 1949. у Глоговици код Дервенте и Добоја, Република Српска. Прозни писац и песник. Дипломирао на Педагошком факултету у Ријеци.

Аутор књига поезије и прозе за децу и одрасле. Објављивао у многим листовима и часописима. Поједини радови су му превођени на стране језике као што су руски, енглески, француски, шпански, италијански, немачки, шведски, грчки, норвешки, кинески, пољски, чешки, словеначки, македонски... Његов избор поезије „Звезде на узглављу” објављен је као библиофилско издање са дванаест песама преведених на двадесет страних језика са сликама Оље Ивањицки. Заступљен је у многим антологијама, изборима поезије и прозе.

Објављене књиге:

Уснула девојка, песме, Свјетлост, Сарајево, 1974,

Лариса, песме, Ријечко књижевно друштво, Ријека, 1974,

Љубичасто јорје, песме, Свјетлост, Сарајево, 1976,

Санак Склойиочић, приче за децу, Отокар Кершовани, Ријека, 1983,

Како волим Ану, песме за децу, Издавачки центар Ријека, Ријека, 1983,

Руке вечерњих љубавника, песме, Издавачки центар Ријека, Ријека, 1984,

Љубико шело, песме, Партизанска књига, Љубљана, 1985,

Кошуша и лойочи, (The Roe and Water Lilies), двојезично, песме, Викенд књига, Београд, 2000,

Испиринући рукојис, песме, Interpress, Београд, 2004,

Њене очи море, ѿесме, бибдиофилско издање (21 примерак), Књижевни атеље Арт, Малинска, 2004),

Жирана Жералдина, песме за децу, прво издање Ars Poetica, Београд, 2005, друго издање Ars Poetica, Београд, 2006. године,

Симонине очи, приче за децу, прво издање, Bookland, Београд, 2006, (ћирилично издање), друго издање Ars Poetica, Београд, 2006, (латинично издање),

Лејо је биѿи код куће, песме за децу, Bookland, Београд, 2008, (ћирилично издање), Ars Poetica, Београд, 2008, (латинично издање),

Звезде на узлавлу, дванаест песама препеваних на двадесет страних језика и обогатених сликама Оље Ивањицки, Ars Poetica, Београд, 2009,

Калина и морски коњиц, приче за децу, Ars Poetica, Београд, 2010,

Лејо без Веонике, приче и песме за децу, Bookland, Београд, 2011,

Киша и влаѿи / Deszcz i źdźbła, избор старих и нових песама, двојезично пољски и српски, Офисна Wydawnicza "Agawa" Warszawa, 2012,

Пејео зислої лејиа, песме, Прометеј, Нови Сад, 2012,

Укус ѿрвих ѿољубаца, роман за децу, Bookland, Београд, 2014.,

Кајсије за Хану, роман за децу, Bookland, Београд, 2015. и

Нежне ѿодине, приче за децу, Bookland, Београд, 2016.

Двоструки је добитник награде „Драго Жерве (Gervais) и Златне значке Културно-просветне заједнице Србије, као и других награда на књижевним конкурсима.

Садржај

Учитељица /5

Ани /9

Рушење поезије /15

Коњ тужних очију /21

Ауто-стопери /27

Мале капи месечине /33

Ружа на сметлишту /37

Морски анђео /45

Ливада /51

Повратак /57

Мајка /67

Сигурна кућа /73

Старац који иде никуда /79

Жоел /85

Птичица /89

Обичне љриче о двома /96

Белешка о ѝисцу /99

Јовица Ђурђић

САН

Приче

*

Уредник

Драган Миленковић

*

Рецензент

Ранко Павловић

*

Графичка припрема

Аутор

*

Издавач

ИП Просвета, а.д. Београд

Кнеза Михаила 12

*

За издавача

Драган Миленковић

генерални директор

*

Штампа

FineGraf

Београд

*

Тираж

1000 примерака

*

ISBN 978-86-07-02149-9

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32

ЂУРЂИЋ, Јовица, 1949-

Сан : приче / Јовица Ђурђић. - Београд :
Просвета, 2017 (Београд :
FineGraf). - 99 стр. ; 21 cm

Тираж 1.000. - Стр. 96-98: Обичне приче о двома
/ Ранко Павловић. -
Јовица Ђурђић: стр. 99-[100].

ISBN 978-86-07-02149-9

COBISS.SR-ID 235040268